

AD VOCEM.

Szittyá. Negyedfél éve, a mióta sötét Scythiában, a jeles Anacharsis hazájában utazunk s békételenkedő útitársunk mégis azt akarja velünk elhíttetni, hogy ma is csak ott vagyunk, a honnan elindultunk, szokás-mondás szerint a mádi hegy aljában. Azért, a miért ezt nem akarjuk neki elhinni, tévedéssel, elfogultsággal, értetlenséggel s érthetlenséggel vádol bennünket. Nem haragszunk ezekért az útféli bókokból gabalyított erősen gyenge argumentumokért. Ha ezek járják az egyetemi tanszéken, hadd járjanak azon kívül is. Kitől mi telik.

Nem mi, hanem útitársunk tette fel a kérdést: »hol vette magát a *szittyá* szó, ha nem a *Scythiát* olvasták Szittyának?« (*Nyelvt. Közl.* 1895. 252. l.). Kötelességünk szerint feleltünk rá s kimutattuk, hogy a szittyá-t, Szittyiát először Dugonics ejtette és írta, 1788-ban megjelent Etelká-ja I. kötetében, de már abban a kötetben sem ragaszkodott hozzá mindvégig, azután következő műveiben pedig megint csak Scythát, stb. írt; tehát nemcsak hogy mások nem követték (Mándy, Etédi stb.), hanem maga sem használta többször. Azt is kimutattuk, hogy később (1808) Virág Benedek elevenítette fel az elfelejtett *szittyá*, *szittyai* ejtést s írást és hogy csak az ő könyvének népszerűsége tartotta életben az addig épen senkinek, még magának Dugonicsnak sem tetszett alkotásokat. E feleletünk megczáfolására csak egyetlen adatkat kértünk a Dugonics előtti időből, de nem kaphattunk. Figyelmeztettük útitársunkat, hogy Czuczor és Fogarasi világosan írja a Nagyszótárban, hogy »a scythá szó nálunk is régebben egészen a latin szerént ejtetett«; valamint arra is, hogy Szarvas és Simonyi semmit sem tud, semmit sem szól a szittyá ejtésről a Nyttört. Szótárban. Váltig hangoztattuk, hogy mi történeti nyomokon akarunk haladni, adatokkal szolgálunk, adatocskát kérünk; ez azonban nem adatott.

Idéztük a XVI. századból a krónikásokon s énekszerzőkön kívül Félegyházi Tamást, a ki 1586-ban *szittai*-t ír; a XVII. századból mindenkit idézhetünk egész Lisznyai Kovács Pál, a ki krónikája 14. lapján még az Engeddi nevű város említésekor zárjel közt Enyed-et is ír, ellenben csak Scithát, Scitát, Scithiát, Scithiait emleget. A XVIII. században Dugonics előtt és után senki sem ír szittyát. A XIX. században

Virág után is széltire csak scytha-t találunk. Például, Sábel Boldizsárnak 1816-ban megjelent Dsengischán stb. történeteiben; Deáky Filep Sámuelnél, Az ifju Anacharszis utazásában 1820-ból stb.

Ezek után mi alapja lehet utitársunk ama legújabb tantételének (*Nyelvőr 1898. 187. l.*): »Hogy pedig szittyát ejtvén, mégis Scythiát írtak, azt megmagyarázza a helyesírásnak tudományosságra való törekvése, magyarán mondva: tudákossága.« Épen annyi és semmivel sem több, mint Dugonics eme mondásainak: »jól tudták édes Eleink a Scytha szónak eredetét. Magyar Eleink szittyai magyaroknak édes-örömet mind neveztek, mind neveztettek magokat, sőt országjokat is Szittyiának mondták.« Talán azt lehetne mondani, hogy D. még helyesebben különböztet, a mikor Scythiát Szittyiának és nem Szittyának ejti és írja.

Ámde, ha »ejtvén-írták«, hát azt mire magyarázzuk, hogy Félegyházi ott a hol nem scythiát, hanem *szittai* ír, mindig *Attia-t, bocznattia-t, paranczolatia-t, oztogattia-t* tart szükségesnek írni és nyomtatni? Vagy Szenczi Molnár még akkor sem tudott a tudákosság nyügeből kibontakozni, mikor latin-magyar szótárt írván így ír: Scytha = Scythiai. Scythia Asiatica = Scythiánac az Tanais víztől az oceanus tengerig való része. Scythicus, a, um = Scythiai. Scythotauri = Scythiai népec. — Hát Párizspápainak mi köze van a tudákossághoz, s mi köze az »ejtvén-írták«-szerű bölcseséghez, a mikor ezt írja szótárában: Scythicus, a, um et Scythiae = **Stzítiai**. Ezt már csak így ejtvén-írták?!

Tisztelt Utitárs! ezek nem afféle nyelvörkődő magyarázgatások, hanem adatok. Annak az öröktől fogva mai napig tartó »ejtvén-írták« korszaknak minden zege-zugából vannak ezek összehordva s mutatják, hogy nem »ejtvén-írták.« A zsinigre fűzve szárított fonétikus gombák azon módon helyökre akaszthatók, a mint onnan levétettek; *sólya, gálya, talján, pálya, gárgyán, Gyenes* nem is gomba, hanem csak polyva, a minék itt semmi értéke sincs. *Mátyás, ostya, bestye, sekrestye, bástya, Sebestyén*, (hát a *keresztényen* hová maradt? — vagy úgy!), ezek már gombák volnának s csudálatos, hogy a Mátyáson kívül csak most kerülnek le a pórászról: csahogy ejtvén-írt és írván-ejtett adatokkal szemben nem használhatók. Vilánk tárgyát különben sem az képezte, hogy a latin *tia* és *thia*-ból mi lesz legtöbbször a magyar nyelvben, a mit senkisé tagad, hanem a tisztelt utitárs formulázása szerint az, hogy »hol vette magát a szittyia szó?« Utitársunk elővette nyelvészeti aszalt gomba-füzéért, leolvasta róla csalhatatlannak hitt igazságát s leszűrte belőle azt a »szittyiát ejtvén Scythiát írtak«-féle fura theoremát. Hogy ez a magában is absurdum állítás meg nem állhat, századról-századra idézett példáink bizonyítják. Az, hogy utitársunk semmit sem akar azokból megérteni, a mit összehordtunk és bebizonyítottunk, csak azt mutatja, hogy a történeti adatok iránt kevés vagy éppen semmi respectussal sem viseltetik, ha azok mást bizonyítanak mint az ő fonétizáló rendszere. Sajnálni lehet, hogy ezek az adatok azt az »ejtvén-írták«-képen formulázott valamit sajtolták ki a t. utitársból. Vajjon van-e még vagy egyetlenegy más ilyen »ejtvén-írták«-os példa a magyar nyelvben? Ez az »ejtvén-írták« az a fülánk, a melylyel a skorpió — midőn tüzes

parázsszal van körül rakva s nem tud menekülni — öngyilkosságot szokott elkövetni.

Tisztesség. Simonyi Zsigmond egyetemi tanár úr és a Nyelvőr szerkesztője, a Nyelvőr májusi számában, *Ad vocem* cím alatt olyan valamit követett el, a mit szó nélkül nem lehet hagyni. Egy Kolumbus-tojást fedezett fel, vagy inkább tulajdonította el a felfedezés dicsőségét. Ez már mégis nagy professori licentia! — Apáti Ferencz Cantilenájának ama sorát: *Szemérem kapálni bölcsőt rengessetek* — egy vonás közbeszúrásával megkorrigálja s szokása szerint ízetlenkedik. A tisztelt tanár s szerkesztő úr oly közel volt néhai Szarvas Gáborhoz, hogy mind a Nyelvőrt, mind a Nyelvtörténeti szótárt együtt szerkesztették. Ennél fogva bizonyosan tudtával történt, hogy ennek a Kolumbus tojásnak a fenekét Szarvas Gábor törte be a Nyelvőr 1888. évi folyama 169. lapján s ennek a betörésnek az alapján került a *Szemérem kapálni, bölcsőt rengessetek* sor azzal a kétféle választó vonással, a Nyelvtört. Szótárnak 1890-ben megjelent II. k. 1. füzetében. A májusi Nyelvőrben Szarvas Gábornak »nincs neve többé!« Simonyi Kolumbus tehát voltaképen Amerigo Vespucci is akar lenni egy személyben. Illik neki rettenetes! Az ilyesmi csekély, mindennapi dolog lehet ott a hol, és azok között, a kik nem tudván hova lenni önhittségökben, saját akadémiai fészkek pizskításától sem tartja őket vissza semmisem: annak a Magyar Akadémiának a tájékán azonban, a hol forgolódunk, még kötelességünknek tartjuk a szemérem-kapálást s az ilyen záptojás-tördelés megrovását. Nem akademia-imádás készítet erre bennünket, mint a májusi Nyelvőr 226. lapján írja Antibarbarus, hanem az *Ad vocem* Tisztesség fogalma. Különbön gyönyörűséggel olvassuk egy másik ilyen orozva költ Kolumbus tojást illetőleg a folyó évi jún. 1-jére megjelent Nyelvtud. Közl. 198. lapján Simonyi úrnak következő kijelentését: »Az igazságnak tartozom annak a kijelentésével, hogy — mint most veszem észre — ez a felfedezésem nem volt új, mert hasonló fejtegetést közölt már S. J. nyolcz évvel azelőtt stb. »Vajjon S. Kolumbus is csak szunyókál, vagy ébren követi el ezeket a 8—10 éves nem új, de azért mégis felfedezéseket?!

